ENCORE SUR LES ÉLÉMENTS LEXICAUX FRANÇAIS
DANS DES LIVRES DE CUISINE ROUMAINS (II)

(Résumé)

Notre article est le deuxième volet d'une étude au sujet des termes culinaires français du roumain portant sur un corpus de 15 livres de cuisine. Nous constatons la relation entre la présence des termes culinaires français et des facteurs extralinguistiques. Malgré la nécessité de moderniser le langage culinaire roumain, les éléments français non-enregistrés par les dictionnaires roumains actuels doivent être glosés par les auteurs de ces livres.

Cuvinte-cheie: limbaj profesional culinar, termen culinar, (cuvânt) adaptat, factori extra-lingvistici, frecvenţă.

Mots-clés: langage professionnel culinaire, terme culinaire, (mot) adapté, facteurs extra-linguistiques, fréquence.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
antonia_ferihan@yahoo.com

Mariana Neţ

FAMILIA ADJECTIVELOR *ALB* ŞI *VERDE* ÎN LEXICUL GASTRONOMIC ROMÂNESC

Acest articol este ultimul din seria de patru texte (v. Neţ 2015a, 2015b şi 2015c) dedicate numelor de culori în lexicul gastronomic românesc. În paginile care urmează, vor fi analizate familiile de cuvinte ale adjectivelor *alb* şi *verde*. Spre deosebire de celelalte adjective nume de culori, acestea au în comun faptul că, în lexicul gastronomic românesc, dau naştere unor substantive formate cu sufixul *-eaţă*[1]*: albeaţă*, *verdeaţă* (cf. *infra*). Precizăm că ne vom ocupa cu predilecţie de acele forme lexicale[2] şi sensuri speciale, neînregistrate sau insuficient nuanţate în dicţionarele limbii române, cu deosebire – în dicţionarul-tezaur.

alb, *-ă* adj.

Adjectivul *alb* denumeşte una dintre culorile cel mai des întâlnite în natură, în lumea înconjurătoare, în general. Ca atare, atunci când apare cu determinant zero,

[1] Din aceeaşi categorie face parte şi adjectivul *roşu*, *-ie*, care generează substantivul *roşeaţă*. Acesta însă nu pune probleme speciale; este înregistrat în dicţionarele limbii române şi nu are, în lexicul gastronomic românesc, sensuri speciale, care să necesite discuţii mai ample.

[2] Un exemplu în acest sens este substantivul *albitură*, la care ne vom referi într-un studiu viitor.

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

acest lexem nu pune probleme nici în lexicul general al limbii române, nici în vocabularul gastronomic. Nuanțe contextuale interesante apar în cărțile de bucate românești atunci când adjectivul este însoțit de determinanți.

Un exemplu în acest sens se întâlnește într-o lucrare de gen din anii ’20:

„[…] 12 kg miere rece, subțire și *frumos albă* […]”.
(Frohlich Kremnitzy 1925: 13)

în care „frumos” are rol de intensificator pe lângă *alb*. Construcția *frumos albă* înseamnă „foarte albă”, dar păstrează și conotația „frumoasă” – sensul prim al adjectivului *frumoasă* din care a fost recategorizat adverbialul *frumos* din exemplul citat.

Ca orice adjectiv, și lexemul *alb* are, prin urmare, grade de comparație, ceea ce este evident și în exemplul de mai jos:

„Unii adaugă […] și o pătrime de fasole, pentru ca să-i dea culoare *mai albă.* […]”
(Bacalbașa 1935: 163)

Paradoxal, sub presiunea contextului, *mai alb(ă)* înseamnă aici „nu tocmai alb(ă)”, deci „mai puțin albă” (pentru că *alb(ă)* înseamnă, de fapt, „deschis(ă) la culoare”, „de culoare foarte deschisă”), „mai alb(ă) decât inițial, însă nu perfect alb(ă)”.

Tocmai pentru că sunt conștienți de multitudinea de nuanțe pe care le poate avea culoarea „alb” și deci de mulțimea sensurilor contextuale ale adjectivului care denumește această culoare, autorii cărților de bucate desemnează, uneori, culoarea *alb(ă)* prin comparația *alb(ă) ca zăpada* sau *alb(ă) ca laptele*, ca în exemplul:

„[…] glazura trebuie să fie *albă ca zăpada*”.
(M.S. 1929: 107),

unde *alb(ă) ca zăpada* înseamnă „perfect alb(ă)” și ar fi deci un echivalent semantic al adjectivului *alb* cu determinant zero (vezi Neț 2015d).

Adjectivul *alb(ă)* intră și în alte structuri fals comparative, cum se întâmplă în exemplul:

„Orezul să aibă culoarea *albă ca sticla*, [să fie] bine uscat, neamestecat cu corpuri străine […]..
(*Instrucțiuni pentru armată* 1919: 2),

în care, prin transfer semantic de la *ca sticla* la *alb* și prin apel la informația de tip enciclopedic (orezul fiert are un aspect sticlos), *alb ca sticla* înseamnă „sticlos, transparent, translucid”. De altfel, acest sens al adjectivului de care ne ocupăm este specificat și în DEXI (2007), unde *alb* este explicat și drept „care este incolor, transparent”.

Cu excepția unor nuanțe stilistice apărute sub presiunea contextului, adjectivul *alb*, *-ă* nu are, în vocabularul gastronomic, sensuri speciale, diferite de acelea din

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

limbajul cotidian – corect explicate în dicționare. Mai mult, majoritatea dicționarelor consultate înregistrează chiar sintagmele generice – originare din vocabularul gastronomic *carne albă* (pentru a desemna carnea de pasăre şi, uneori, de viţel) şi *peşte alb* (denumire generică pentru peştele cu carnea de culoare albă).

Există însă şi cazuri în care, în lexicul gastronomic, adjectivul *alb* se substantivizează:

„[…] se curăță […] fisticuri[…], apoi se face *alb* compus numai din zahăr şi apă […]".

(A.St. 1921: 219)

Dicționarul-tezaur precizează, pe bună dreptate, că „Adjectivul *alb* ne apare adesea substantivat, atât în forma masculină, cât şi în cea feminină" şi dă exemple precum *albul varului*, *albul ochiului* sau *albă* (cu sensul de „făină).

În exemplul de mai sus, substantivul defectiv de plural *alb*, apărut prin recategorizare şi cu determinant zero, este format prin analogie cu *caramel* şi este specific lexicului gastronomic.

albicios, *-oasă* adj.

Adjectivul *albicios, -oasă* este destul de frecvent în literatura gastronomică românească, atât în secolul 19, cât şi în secolul 20. Exemplul de mai jos este concludent:

„[…] fă un sos *albicios* cu o lingură făină […]"

(Drăghici [1846] 2005: 183)

În niciunul dintre aceste exemple adjectivul în discuție nu pune probleme speciale. Sensul său este cel definit în principalele dicționare ale limbii române. În DA, definiția lui *albicios* este „care dă o lumină albă", definiția din Scriban (1913): 213 este „cam alb, care bate în alb", iar în MDA adjectivul este definit drept: „care bate în alb, (rar) alburiu". Cu mici variații stilistice, aceste definiții sunt reluate, în formă concentrată, şi în DEX (2009) şi DEXI (2007).

Formularea postelnicului Drăghici întăreşte caracterul nedefinit al culorii desemnate de adjectivul *albicios*.

Interesant, acest adjectiv apare uneori şi în compuşi, aşa cum se întâmplă în exemplul următor:

„Consomeul de pasăre nu trebuie să fie gălbiu, ci *limpede-albicios*."

(Bacalbaşa 1935: 125),

în care adjectivul compus *limpede-albicios* contrastează cu forma regională *gălbiu* şi reprezintă, după toate probabilitățile, o nuanță specifică a culorii pe care o desemnează acesta (cf. Neț 2015c). Prezența adjectivului *albicios* într-un compus este un indiciu al „dreptului de cetate" pe care îl are acesta în limbă, al caracterului său stabil.

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

alburiu, *-e* adj.

În literatura gastronomică, adjectivul *alburiu*, *-e* are o frecvență scăzută. Îl întâlnim, de exemplu, într-o carte de bucate de la începutul secolului trecut:

„[…] frecăm […] lapții până când se formează un sos *alburiu* şi subțire."
(Comşa 1902: 137)

Majoritatea dicționarelor consultate – printre acestea, Şăineanu (1905), Scriban ([1913] 2013), *Dicționarul de sinonime* (1982), DEXI (2007), DEX (2009), MDA (2010) ş.a. – echivalează adjectivul *alburiu*, *-e* cu *albicios*, *-oasă*. DA îl glosează numai ca regionalism, cu sensul de „strălucitor". Cel mai aproape de sensul adjectivului *albicios* în vocabularul gastronomic este definiția din DEXI (2007) „(Despre culoare) Care este deschis, spălăcit, şters."

albeață s.f.

Substantivul *albeață* este cel mai interesant dintre toate derivatele adjectivului *alb* în lexicul gastronomic românesc.

Primul sens al substantivului, „calitatea de a fi alb", apare pe tot parcursul celui peste un secol şi jumătate de literatură gastronomică tipărită în limba română.

Îl găsim, pentru prima dată, în traducerea postelnicului Manolachi Drăghici:

„[…] stoarce deasupra lui puțină zamă de alămâie, ca să-şi ție *albeața* […]".
(Drăghici [1846] 2005: 250),

dar îl întâlnim, de exemplu, şi într-o carte de bucate de la finele secolului XX:

„Pentru ca, […], conopida să-şi păstreze *albeața*, se pune puțină […] lămâie."
(Medvedev 1992: 37)

Toate dicționarele pe care le-am consultat (cf. *supra*) echivalează *albeață* cu „culoare albă" (cf. DA, DEXI (2007), DEX (2009) şi/sau cu „calitatea de a fi alb" (cf. Scriban [1913] 2013), DEX (2009). Acesta este şi primul sens al substantivului în discuție în lexicul gastronomic românesc.

Totuşi, o carte de bucate din secolul al 18-lea, rămasă în manuscris până la finele secolului 20[3], dă la iveală şi un alt sens al lexemului *albeață*: pe cel de „albuş". Dăm mai jos două exemple:

„[…] să spargi ouăle înăuntru cu *albeață* cu tot."
(*O lume*... 1977: 148)

„[…] pisându-le toate aceste bine, dimpreună cu *albețile* […]".
(*O lume*... 1997: 149).

[3] Manuscrisul a fost editat de istoricul Ioana Constantinescu şi a apărut în 1997 la Editura Fundației Culturale Române, sub titlul *O lume într-o carte de bucate*. Într-un articol din 1982, Gheorghe Chivu consideră că textul original datează de la jumătatea secolului 18 (cf. Chivu (1983: 341–346). Matei Cazacu, cercetător la CNRS, semnatarul studiului introductiv al volumului (Cazacu 1997: 5–68), datează manuscrisul din epoca brâncovenească. După toate probabilitățile, textul este o traducere după un original italian neidentificat.

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

Sensul „albuş” al substantivului *albeață* lipseşte atât din DA, cât şi din celelalte dicționare ale limbii române. Suntem de părere că o viitoare ediție a dicționarului tezaur ar trebui să-l includă.

a (se) albi, a (se) înălbi, a ghili vb.

Verbele din seria de mai sus au aproximativ acelaşi sens, dar aparțin unor registre lingvistice, zone geografice şi epoci diferite. Toate apar în literatura gastronomică românească şi desemnează procesul de „a deveni/a face să devină alb ca urmare a unei reacții chimice”.

Verbul *a (se) albi* se întâlneşte încă din prima carte de bucate în limba română cunoscută până acum: manuscrisul din secolul 18 amintit mai sus:

„[…] când [ouăle] vor începe *a să albi*, să le presari cu sare, zahăr şi scorțişoară […].”

(*O lume…* 1997: 148)

Acest verb reapare în cărțile de bucate de pe tot parcursul secolului 20 şi continuă să apară şi în secolul 21. Cele câteva exemple de mai jos sunt concludente:

„[…] *albiți* o varză sau o jumătate şi cu o bucată de slănină cu şorici.”

(A.St. 1921: 85)

În dicționarul tezaur, verbul *a (se) albi*, la forma intranzitivă şi reflexivă, este explicat prin „a deveni alb”, iar ca verb tranzitiv este echivalat cu „a face alb”. În mod asemănător îl explică şi August Scriban ([1913] 2013). În formă concentrată şi cu variații stilistice nesemnificative, această definiție se regăseşte în DEXI (2007) şi DEX (2009). Accepția verbului *a (se) albi* din literatura gastronomică este în concordanță cu explicațiile oferite de lexicografi. Precizăm totuşi că atât DA cât şi Scriban ilustrează sensul verbului tranzitiv *a albi* exclusiv prin „a albi pânza”, operație la care acțiunea indicată de acesta pare a se limita. Aceasta se întâmplă, probabil, sub influența verbului *a (se) înălbi*, al cărui uz contemporan este, într-adevăr, limitat la operația de a face pânza să devină albă.

Verbul *a (se) înălbi* apare însă şi în traducerea din franceză publicată de postelnicul moldovean Manolachi Drăghici la 1846:

„Ține [sălămurile] câteva zile […] să se zvânte, până *să vor cam înălbi* pe deasupra […].”

(Drăghici [1846] 2006: 132)

Pentru sensul verbului *a (se înălbi)* dicționarul tezaur trimite la *a (se) albi* (cu care, deducem, este sinonim), pentru care reprezintă o variantă. DEXI (2007) glosează forma tranzitivă prin „a face să devină (mai) alb […]”, iar pe cea intranzitivă reflexivă, prin „a deveni (mai) alb, a părea alb”. În DEX (2009) şi în MDA (2010), sensul este explicat în acelaşi fel, cu unele variații nesemnificative de

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

exprimare. De menționat că niciun dicționar nu trimite la universul gastronomic, unde, de altfel, așa cum am constatat din literatura consultată, termenul este rar, învechit şi regional, apărând exclusiv în traducerea lui Manolachi Drăghici.

Tot în textul postelnicului se întâlneşte *passim* şi verbul *a ghili*, mai exact forma de participiu trecut a acestuia: *ghilit*, *-ă*. Un exemplu este rețeta de:

„Supă de verdeață *ghilită*"
(Drăghici [1846] 2005: 23)

DA înregistrează verbul *a ghili*, cu sensul de „a înălbi", cu forma generică *a bili*, mai conformă cu pronunția originalului ucrainean. Dicționarul tezaur conține însă şi precizarea „În Mold[ova], astăzi, numai forma dialectală *ghili*, care tinde a deveni literară". În DEXI (2007) verbul apare cu forma din dialectul moldovenesc *a ghili* cu specificarea de uz „regional, compl[ementul] indică pânzeturi" şi cu sensul „a înălbi prin muiere în apă şi întindere repetată la soare". În DEX (2009) se întâlneşte tot forma regională *a ghili*, cu o definiție foarte asemănătoare: „a înălbi o pânză prin înmuierea în apă şi întinderea repetată la soare". MDA (2010) înregistrează numai forma *a bili*, cu sensul „a înălbi".

Acesta este, probabil, singurul sens cu care verbul a supraviețuit astăzi şi primul sens pe care l-a avut pe parcursul evoluției sale diacronice. Totuşi, credem că n-ar fi inutil ca viitoarea ediție a dicționarului tezaur să precizeze şi faptul că, în diacronie, verbul *a bili/a ghili* a avut şi sensul generic „a albi", iar din lexicul comun a fost preluat în cel gastronomic; o viitoare definiție din DLR ar putea fi ilustrată cu un citat din lucrarea postelnicului.

verde adj. (invariabil la singular)

Adjectivul invariabil *verde* şi familia acestuia au un grad mai mic de complexitate decât adjectivul *alb*. În limbajul gastronomic, lexemul *verde* are mai puține derivate şi intră în componența a mai puțini compuşi.

Atunci când apare cu determinant zero (ex. „mazăre *verde*"), adjectivul nu pune probleme; are exact sensul din limbajul comun, corect definit în toate dicționarele.

verziu, *-e* adj.

În cartea de bucate tradusă de postelnicul Manolachi Drăghici, apare adesea derivatul *verziu*, *-e*:

„Apoi […], mai adaogă puțină zeamă de spanac, spre a-i tocmi floarea, făcând-o cam *verzie* […].
(Drăghici [1846] 2005: 281)

Dicționarul tezaur echivalează lexemul *verziu* cu „verzui", iar acest din urmă adjectiv este definit ca „de o culoare care se apropie de verde; de culoare verde-deschis, care bate în verde; verziu." DEX (2009) consideră adjectivul *verziu* ca

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

aparţinând registrului popular şi fiind sinonim cu „verzui”; în acest dicţionar, *verziu* înseamnă, circular, „care bate în verde, verziu”. Cu variaţii nesemnificative, la fel stau lucrurile şi în DEXI (2007) şi MDA (2012).

În citatul precedent din lucrarea postelnicului Drăghici, adjectivul *verziu* este, prin urmare, folosit adecvat. Precizăm totuşi că prezenţa adverbialului care îl precedă – „*cam* verzie” – conferă un plus de aproximare şi de redundanţă actului de desemnare a culorii: „culoarea verde cam deschis”, culoarea care „cam bate în verde”.

Sub presiunea contextului, în cartea postelnicului, adjectivul *verziu* poate căpăta nuanţe stilistice noi, ajungând să desemneze o culoare foarte deschisă, apropiată de „alb”. Aşa se întâmplă, de exemplu, în citatul următor:

„Carnea de viţăl acea *albă verzie* este mai bună, iar nu acea roşietică […]”
(Drăghici [1846] 2005: 81)

În acest context, adjectivele *albă* şi *verzie* sunt echivalente. Pe de altă parte, *albă* înseamnă aici „deschisă la culoare”, iar „verzie” înseamnă „verde foarte deschis”. Formularea *albă verzie* desemnează, prin urmare, culoarea „verde spălăcit”, adică „verde foarte deschis, aproape alb”.

verdeaţă s.f. sg. *verdeţe/verdeţi/verdeţuri* s.f. pl.

Substantivul *verdeaţă*, derivat din *verde* apare adesea în cartea de bucate a postelnicului Manolachi Drăghici ca un generic singular cu sens de plural:

„Supă de *verdeaţă*: Alegând din verdeaţă cele mai bune precum haţmaţuchi, marole creţe, iarbă grasă, spanac, măcriş […].”
(Drăghici [1846] 2005: 13)

În acest exemplu, substantivul *verdeaţă* are sensul generic „frunze de pătrunjel, de mărar, de leuştean etc., folosite în alimentaţie”, aşa cum stipulează dicţionarul tezaur şi, pe urmele acestuia, toate celelalte dicţionare ale limbii române pe care le-am consultat. În opinia noastră, substantivul *verdeaţă*, din exemplul lui Drăghici, înseamnă mai mult decât sensul înregistrat în dicţionare pentru forma de singular a substantivului; aşa cum am văzut, aici sensul include şi „iarbă grasă, spanac, măcriş, marole”, pe lângă „pătrunjel, mărar, leuştean”, la care se referă dicţionarele. Credem deci că definiţia din dicţionar ar trebui să includă şi sensul de „plante de primăvară, cu frunze (mai) mari, de exemplu ştevie, urzici, spanac etc.” De altfel, cu acest sens, am întâlnit la Radu Anton Roman (2001: *passim*), şi derivatul *verzitură*, de asemenea absent din DEX (2009).

În DLR, lexemul *verdeaţă* are pluralul *verdeţuri* şi „(învechit şi popular)” *verdeţe*. Atunci când este folosit la plural, substantivul în discuţie desemnează „zarzavaturi, legume (proaspete)”. Aşa precizează atât dicţionarul tezaur, cât şi celelalte dicţionare ale limbii române.

În traducerea cărţii lui Robert, postelnicul Drăghici optează (*passim*) pentru nu mai puţin de trei forme de plural: *verdeţuri, verdeţe* şi *verdeţi*:

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

„Această supă se alcătuieşte din multe *verdeţuri* precum morcovi, păstârnac […].”

(Drăghici [1846] 2005: 8)

„Fă o tocătură în care să pui […] mai multe *verdeţe* după cum să zice pentru supe.”

(Drăghici [1846] 2005: 17)

„Hăcuieşte *verdeţile* […]: morcov, ceapă, pur, rozmarin, dafin, crenguţe de petrinjăl […]”.

(Drăghici [1846] 2005: 30)

Dacă examinăm aceste exemple, constatăm că substantivul *verdeaţă* folosit la plural are, într-adevăr, aşa cum indică dicţionarele, sensul generic de „zarzavaturi, legume (proaspete)”, dar înglobează şi sensul de „frunze de pătrunjel, de mărar, de leuştean etc. folosite în alimentaţie”, sens pe care, conform aceloraşi dicţionare, substantivul *verdeaţă* ar trebui să îl aibă numai atunci când este folosit la singular. Acest amănunt, precum şi ezitarea postelnicului între trei forme de plural – *verdeţuri/verdeţe/verdeţi* – conduc la concluzia că, la anul 1846, graiul moldovenesc încă nu avea norme (implicite) bine fixate şi nici nu se făcea (implicit) distincţia între registrul elevat şi cel popular.

a (se) înverzi vb.

Ultimul dintre lexemele din familia adjectivului *verde* de care ne ocupăm succint aici este verbul *a (se) înverzi*. Menţionăm, şi de această dată, că ne interesează numai acea operaţie de „înverzire” care indică trecerea unui aliment de la stadiul de „crud” la cel de „gătit”, de „preparat”.

Cu acest sens, verbul apare destul de rar în literatura gastronomică românească. L-am reperat totuşi în lucrarea postelnicului:

„Pune mazărea pe foc cu […] pătrunjel cu pur, să se prăjească ceva, *înverzindu-se* frumos.”

(Drăghici [1846] 2005: 187)

precum şi într-o tabletă cu subiect gastronomic publicată de Al.O. Teodoreanu:

„[…] o brânză de munte, untoasă şi iute foc, pe care o ţinea Costache într-o putinică, până ce *se înverzea* ca un Roquefort persillé […].”

(Teodoreanu 1973: 151)

Atât în cartea postelnicului Drăghici, cât şi în textul lui Păstorel, verbul *a (se) înverzi* indică o reacţie chimică, produsă sub acţiunea focului, în primele două exemple, şi a aerului, în cel din urmă.

Sensul verbului *a (se) înverzi* din aceste citate concordă cu cel din lucrările lexicografice dedicate limbii române. În dicţionarul tezaur, verbul tranzitiv *a înverzi* înseamnă „a face să fie verde”, iar verbul intranzitiv la diateza reflexivă

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

a se înverzi înseamnă „a se face verde”. Şi celelalte dicţionare pe care le-am consultat explică sensul verbului în discuţie în mod asemănător. Prin urmare, în literatura gastronomică românească, verbul *a (se) înverzi* nu pune probleme speciale. L-am menţionat totuşi în acest inventar (1) pentru că face parte din familia de cuvinte a adjectivului *verde* şi (2) datorită rarităţii ocurenţelor sale în textele de gen.

CONCLUZII

1) Cele două adjective discutate aici intră într-o subclasă aparte, pentru că printre derivatele lor se numără substantive formate cu sufixul *-eaţă*: *albeaţă, verdeaţă*.

2) Sub presiunea contextului, multe dintre lexemele inventariate aici capătă nuanţe stilistice noi, neînregistrate în dicţionarele limbii române. Această caracteristică apropie limbajul gastronomic de cel poetic. De altfel, nu este întâmplător faptul că unii scriitori cunoscuţi (Kogălniceanu, Negruzzi, B. Bacalbaşa, Al.O. Teodoreanu) sunt şi autori ai unor texte gastronomice.

3) Adjectivul *alb* intră uneori în componenţa unor structuri fals comparative, sub incidenţa cărora capătă sensuri noi. *Alb ca sticla* înseamnă „translucid”.

4) Alteori, adjectivul *alb* este recategorizat în substantiv: „se face *alb*, compus […] din zahăr şi apă”. Acest tip de construcţie este specific limbajului gastronomic; îl întâlnim şi în cazul adjectivului *caramel*, discutat cu alt prilej (cf. Neţ 2015c).

5) În textele gastronomice vechi (de exemplu, într-un manuscris din secolul 18 publicat relativ recent), substantivul *albeaţă* apare cu sensul de „albuş”, sens neînregistrat în niciunul dintre dicţionarele majore ale limbii române.

6) În textele gastronomice mai vechi – în speţă, în traducerea lui Manolachi Drăghici –, verbul *a (se) albi* apare şi cu forma *a (se) înălbi*, iar participiul acestuia *albit(ă)* apare sub forma dialectală *ghilit(ă)*.

7) Folosit la plural, substantivul *verdeaţă* poate îngloba nu numai sensul „zarzavaturi” – aşa cum precizează dicţionarele –, ci şi sensul „frunze de pătrunjel, mărar, leuştean etc.”, pe care, conform dicţionarelor, îl are numai forma sa de singular.

8) Nu toate lexemele care aparţin lexicului gastronomic se întâlnesc în literatura gastronomică mai veche, cel puţin în cea consultată de noi. Substantivul *albitură*, nume generic pentru rădăcinile de pătrunjel, ţelină şi păstârnac pentru supă, este un exemplu concludent în acest sens.

9) Studiul cărţilor de bucate permite descoperirea şi reconstituirea unor etape mai vechi din evoluţia limbii române literare.

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

a) Literatură gastronomică

Bacalbaşa, Constantin C., *1501 feluri de mâncări. Carte de bucătărie*, Bucureşti: Socec, DL 1943; Tipografia ziarului Universul, 1935.

Cea mai nouă carte de bucate cu peste 600 reţete alese... de A. St., Bucureşti, 1915.

Comşa, Ecaterina, *Buna menajeră*, Bucureşti: Socec, 1922.

Reţete cercate în număr de 500 din bucătăria cea mare a lui Robert, întâiul bucătar al curţii Franţei, potrivit pentru toate stările. Tradus de postelnicul Manolachi Drăghici [Iaşi: Albina, 1846], Ediție de Olga Rusu şi Constantin-Armand Vizitiu. Iaşi: Opera Magna, 2005.

Frohlich-Krmnitzky, Ileana, *Prăjituri mieroase de casă şi prelucrarea celor produse de albine*, Cluj: 1925.

Jurcovan, Silvia, *Carte de bucate*, Bucureşti: Humanitas, [1985] 2012.

Krupensky-Sturdza, Henriette, *Carte de bucate veselă! scrisă de o bunică*, Bucureşti, 1926.

Marin, Sanda, *Carte de bucate*, Bucureşti: Humanitas [1936] 2007.

Medvedev, Tatiana, *Mic dicţionar de secrete culinare*. Bucureşti: Alux S.R.L., 1992.

Neagu, Draga. *Preparate reci pentru zile calde*. Bucureşti: Ceres, 1971.

*** *O lume într-o carte de bucate. Manuscris din epoca brâncovenească.* Transcrierea textului, prefaţa şi postfaţa de Ioana Constantinescu, Bucureşti: Editura Fundaţiei Culturale Române, 1997.

Practic în bucătărie 3/2014.

*** *Reţetar pentru cantine*, Bucureşti: Editura C.C.S., 1953.

Roman, Radu Anton, *Bucate, vinuri şi obiceiuri româneşti*, Bucureşti: Paideia, 2001.

Teodoreanu, Al. O., *Gastronomice*, Bucureşti: Editura pentru turism, 1973.

b) Dicționare

*** *Dicţionarul limbii române, A-C, F-L (L-lojniţă)*, Bucureşti, Editura Socec şi Sfetea, 1913 ş.u.

*** *Dicţionarul limbii române, serie nouă*, Bucureşti, Iaşi, Cluj, 1965 ş.u.

*** DEX *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti: Univers Enciclopedic Gold, 2009.

*** DEXI *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, Chişinău: ARC, 2007.

*** MDA *Mic diţionar academic al limbii române*, Bucureşti: Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Seche, Luiza, Seche, Mircea. *Dicţionar de sinonime*, Bucureşti: Editura Academiei, 1992.

August Scriban, *Dicţionar enciclopedic român*, Bucureşti: Editura Academiei, [1913] 2013.

c) Lucrări teoretice

Gheorghe, Chivu (1983), *Cuvinte de origine italiană într-un manuscris românesc din prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXXV, 6, p. 341–346.

Neț, Mariana (2015a), „Aspect, față, floare, culoare în vocabularul gastronomic românesc", în *Romania între interculturalitate şi identitate: spaţii romanice europene şi extraeuropene*, Editura Universității din Szeged (în curs de apariție).

Neț, Mariana (2015b), „Familia adjectivului *rumen* în cărțile de bucate româneşti", în *Mioara Avram. In memoriam.* Craiova: Editura Universității din Craiova (în curs de apariție).

Neț, Mariana (2015c), „On the Names of Colours in Romanian Cookbooks", în *Studia universitatis Babeş-Bolyai* (în curs de apariție).

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)

THE LEXICAL FAMILY OF THE ADJECTIVES *ALB* (WHITE) AND *VERDE* (GREEN) IN THE ROMANIAN GASTRONOMIC LEXICON

(Abstract)

This text makes a lexical analysis of the adjectives *alb* (white) and *verde* (green) in the Romanian gastronomic vocabulary both synchronically and diachronically, with a view to emphasizing some of the lexemes' (contextual) meanings which have not been registered in the thesaurus dictionary and even less so in other dictionaries of Romanian. One of the main conclusions of this investigation is that the study of the gastronomic vocabulary allows the reconstruction of older stages in the evolution of the Romanian language.

Cuvinte-cheie: lexic, gastronomie, culori, dicţionare, sens.

Keywords: lexicon, gastronomy, colours, dictionaries, meaning.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
mariana_net15@yahoo.com

BDD-A24766 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:23 UTC)